

Šťastie v nešťastí

Spomienky na môj život
v 20. storočí

Marta Grünwaldová

Šťastie v nešťastí

Spomienky na môj život
v 20. storočí

Marta Grünwaldová

Šťastie v nešťastí

Marta Grünwaldová

ISBN: 978-3-033-08644-9

Obsah

Predslov editora a prekladateľa	5
1. Choroba v detstve	9
2. Zoznámenie a manželstvo	14
3. Ešte pred vojnou	23
4. Vojna, krst a transporty	25
5. V koncentračných táborech	29
6. Po oslobodení	33
7. Znovu doma	35
8. Ako prežili môj otec a Eva	37
9. Návšteva u môjho brata vo Švajčiarsku	39
10. Opäť prenasledovanie, väzenie a tábor	42
11. Iné ťažkosti v „reálnom socializme“	50
12. Dobrá doba	54
13. Nové problémy	57
14. Pred Pražskou jarou	60
15. Pražská jar	62
16. Invázia Rusov	65
17. Predsa emigrácia	67
18. Moja choroba a príchod Juci	69
19. Slobodný život vo Švajčiarsku	71
20. Evin doslov	80

Predslov editora a prekladateľa

Keď mi po smrti autorky Omiky jej dcéra, naša priateľka Eva Malinová, dala túto autobiografiu, prečítal som ju jedným dychom. A ona mi ho z rôznych dôvodov vyrazila. Napríklad pre autobiografiu nezvyčajná otvorenosť a úprimnosť. Marta – Manci Grünwaldová – na pozadí svojich príhod a zážitkov živo popisuje históriu Slovenska v 20. storočí. Z textu badať, že bola aj bez vysokoškolského štúdia *femme de lettres*. Vtedy ani v jej kruhoch nemohlo mať dievča pomyslenie na štúdium, musela stačiť obchodná škola. Manci zostavila pestrofarebnú, zaujímavú mozaiku, ktorá do bodky spĺňa požiadavku modernej historiografie: Popisuje, ako ľudia žili a prežívali udalosti. Prešla všetkými možnými ťažkosťami a hrôzami v období, ktoré nebolo na ne skúpe: prenasledovanie a fašistický koncentračný tábor, ako aj väzenie a tzv. prevýchovný pracovný tábor za komunistov. Husákovskej normalizácii sa vyhla emigráciou. Pri čítaní tohto textu možno pochopiť, prečo si vydýchla vo švajčiarskej priamej demokracii a stala sa jej vďačnou občiankou.

Otec chcel z Manci urobiť ČLOVEKA, čo sa podarilo aj vďaka jej úrazu v detstve. So zmyslom pre utrpenie bola neobyčajne dobrotivá a nápomocná a ak to bolo potrebné, aj odvážna. Jej silnú osobnosť nezlomilo nič. Vďaka inteligencii a intuícii vedela skoro vždy zaujať potrebný, účelný postoj a nachádzala riešenia ťažkých situácií.

Spolu so správou dcéry Evy o ťažkom utrpení jej syna, Mancinho vnuka Petra (ani toho nebola ušetrená), možno čítať v nemčine tieto spomienky na internetovej stránke meet-my-life. Zdalo sa mi, že by mali byť prístupné aj súčasným a budúcim slovenským čitateľom, lebo sa týkajú najmä slovenskej histórie.

Mojim vnúčatám Jane a Petrovi od Omiky

Thalwil, jún 1990

Odkedy žijem na slobode, vždy som si priala zaznamenať spomienky na môj život. Pre moje deti. Som presvedčená, že aj moja jediná dcéra Eva vie o ňom veľmi málo. Chcela som s tým začať už dávnejšie, ale nebolo to možné, lebo počas tých posledných troch rokov, čo môj manžel žil, som sa musela venovať jemu. Ale teraz nadišiel čas...

1. Úraz v detstve

Verím, že môj osud bol určený už pri pôrode. Narodila som sa 18. apríla 1913 v Budapešti ako druhá dcéra mojich rodičov. Náš otec bol zo „znovu dcéry“ taký sklamaný, že ma oficiálne, úradne zaregistroval až o dva dni neskôr (to znamenalo, že mama oslavovala moje narodeniny vždy 18., a nie 20. apríla a pri maturite museli opraviť všetky moje doklady).

Samuel Laufer

Svet bol pre mňa v poriadku až do ôsmeho roku. V tom čase sme už žili v Bratislave (vtedy Prešporok, Pressburg, Pozsony, kde sa 24. októbra 1917 narodil môj brat (konečne syn!). Keď mal štyri roky, všetci traja súrodenci

– Juci, Laci a ja – sme sa hrali na nádvorí, kde bol veľký prašiak na koberce, na „slepú kravu“. Ľavou nohou som tak nešťastne spadla na okraj prašiaka, že mi do večera úplne opuchlo koleno. Mama ma hneď na druhý deň vzala k lekárovi. Bola dosť zmätená a nespýtala sa ho, či smiem chodiť, takže sa musela vrátiť do ordinácie. A keď z nej vyšla, pochopila som, že to musí byť zlé: Matka nám objednala taxík a to boli moje posledné kroky počas nasledujúcich piatich rokov. Nemala som bolesti, no napriek tomu som musela pochopiť, že nikdy nesmiem stúpiť na ľavú nohu. Pre osemročné dieťa to vôbec nebolo jednoduché.

Irma a Samuel v Benátkach

Rodina Lauferovcov a manželia Samekovci (švagrovci) v Benátkach (vpravo)

V tom čase žil vo Viedni veľmi slávny ortopedický chirurg, profesor Dr. Spitz ("Spitzi"). Išli sme k nemu. Neprognózoval nič dobré, iba sa spýtal, či má môj otec veľa peňazí, pretože v tom prípade by som sa uzdraviť mohla. Každý druhý deň sme chodili autom do Viedne, kde mi odčerpávali vodu z kolena a kde ma „zavesili“, aby som si „narovnal“ chrbát, ktorý sa mi počas puberty skrivil od dlhého sedenia. Aj do školy ma vozili na invalidnom vozíku. Mala som tam súkromnú výučbu, aby som nič nezmeškala.

V lete v 50-stupňových horúčavách som bývala 4 – 5 mesiacov pri mori, kde mi malo slnko vytiahnuť vodu z kolena. Zimovala som v horách na čerstvom vzduchu a slnku vo Vysokých Tatrách. Tieto pobyty, bohužiaľ, sprevádzalo aj výdatné jedlo, čo malo zabrániť tuberkulóze kostí. Vykrmila som sa natoľko, že som sa stala TUČNIAKOM rodiny.

Po troch rokoch mi dali prístroj, pomocou ktorého som mohla stáť. V tom období sme sa však presťahovali späť do Budapešti. Zmena bydliska súvisela s rôznymi aktivitami môjho otca, ktorý bol kedysi veľmi úspešný a bohatý obchodník, ale skrachoval a musel začínať odznova. Matka ma tam vzala k slávnemu lekárovi; a tak moju liečbu prevzal profesor Bakay. Tým ale vznikol problém: Profesor z Viedne mi dal prístroj, ktorý mi mal držať koleno nehybné, zatiaľ čo ten v Budapešti mi dal ďalší, pomocou ktorého som mohla kolenom hýbať. Mama ma jednoducho pripútala na týždeň k jednému a na týždeň k druhému. Hlavná spomienka z môjho detstva je, ako mi matka každý deň neustále meria koleno. Je hrubšie ako to druhé? O koľko?

Laci, Mancini a Juci v Benátkach

Potom sme boli zas v Bratislave... Ako hovorím, šlo to s nami hore-dolu. Jedného pekného dňa, keď mi práve pripli prístroj z Budapešti, nás prekvapivo navštívil profesor Spitz z Viedne. Myslela som si, že mama omdlie, len čo Spitz uvidí ten zvláštny prístroj. Ale ona vstala a „priznala“ názor profesora v Budapešti. A hľa, ten z Viedne povedal: „No, pani Lauferová, čo si myslíte, čo by som urobil ja, keby moja dcéra bola také chorá? Určite by som bežal ku všetkým ortopedickým chirurgom. Pokračujte takto: Jeden týždeň jeden prístroj a ďalší týždeň druhý!“

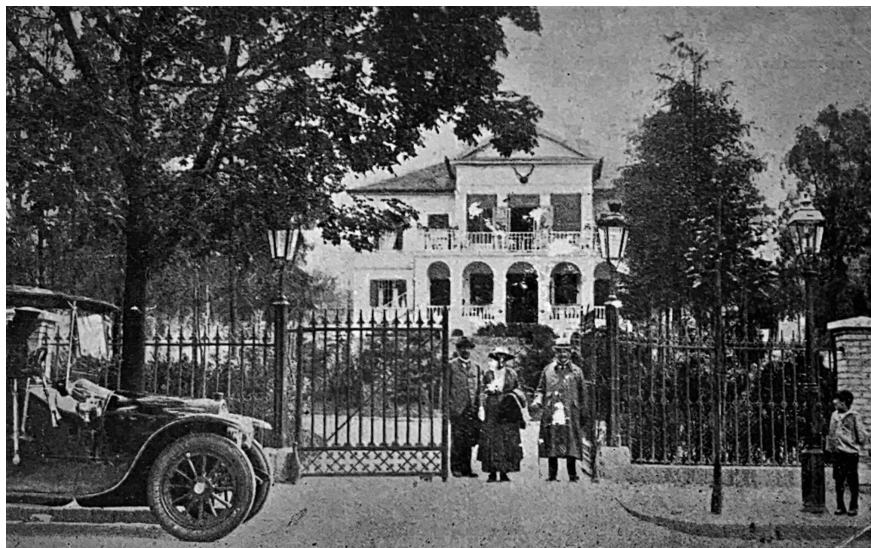
Opisujem tento príbeh tak podrobne, pretože verím, že vtedy sa formoval môj základný postoj: 1. vyrovnaj sa so životom, 2. nemôžeš mať všetko. Mama vždy karhala mojich súrodencov Juci a Laciho, keď skákali okolo mňa. Bála sa, že mi je ľúto pozorovať ich. Ale vždy som jej hovorila, aby ich nechala, že mi to nevedí.

Manci a Juci na Lide v Benátkach

2. Zoznámenie a manželstvo

Môj otec bol na tom znovu raz finančne zle a nemali sme dosť peňazí. V tom čase postavil jeho priateľ elegantný hotel Carlton v Bratislave a keď sme v Budapešti všetko stratili (12-izbovú vilu atď.), priateľ nám poskytol zadarmo dve izby v hoteli, kým sa náš otec finančne nezotaví. Jedna izba pre rodičov, jedna pre nás troch spolu s našou dobrou Mariskou, ktorá ma celé tie roky nosila na chrbte, keď niekde nebol výťah.

Vila Laufer v Budapešti

Vďaka bohu, prístroj jedného dňa zlyhal a ja som sa znovu naučila správne chodiť. V roku 1928 som bola v poriadku natoľko, že som mohla navštevovať maďarskú obchodnú akadémiu, kde som v roku 1932 absolvovala maturitu. Naivne som si myslela, že v lete budem konečne môcť „vypnúť“, dovolenkovať, plávať a oddýchnuť si. Ale veci sa opäť vyvinuli inak. Môj učiteľ účtovníctva pán Berkovits zavolať môjmu otcovi tri dni po ukončení

strednej školy, že si jeho dobrý kamarát otvoril malú pobočku banky a hľadá niekoho, kto by „mohol robiť všetko“. Zamestnancami by boli riaditeľ, prokurista a ja ako dievča pre všetko. Požiadala som otca, aby mi doprial aspoň mesiac dovolenky, ale on opäť raz nebol na tom veľmi dobre a tak mi povedal, že panuje veľká nezamestnanosť, takže ak ma chcú, musím tú prácu vziať.

Začala som teda pracovať v banke Schweiger, kde boli tri pulty: vklady, pôžičky a valuty. Kedykoľvek sa objavil zákazník, bola som pri pulte. Zarobila som síce 400 korún, ale 360 som musela dať otcovi. To by nebolo také zlé, ale prišla zima a ja som chcela lyžovať, no výstroj stál okolo 1 000 korún. Požiadala som otca o preddavok, ktorý som chcela mesačne splácať, keďže som už zarábala viac. Môj otec to odmietol s tým, že si vybavenie môžem kúpiť, ak budem mať vlastné peniaze. Vtedy som to veľmi nechápala. O mnoho, mnoho rokov neskôr som sa ho raz spýtala, prečo si Juci a Laci mohli dovoliť všetko (Juci jazdila svojím vlastným športovým autom, nemusela chodiť do školy, nemusela pracovať, Laci ešte chodil do školy, ale vždy dostal všetko). Otec mi povedal, že zo mňa chcel urobiť ČLOVEKA. A podarilo sa mu to. S mojimi súrodencami to nefungovalo. Dodnes som mu za to vďačná. Hádám dokázal predvídať môj ťažký život. Ale tiež musím povedať, že som sa stala jeho obľúbenou dcérou. Počas všetkých tých ťažkých rokov, ktoré nasledovali, žili naši rodičia so mnou.